

Bráf: Obec dělnická (Lumír 1882; psáno 1876).

Wagner: Zařízení ku blahu dělnictva. Praha, 1890.

Lukáš: Podstata a způsob některých zařízení ku blahu dělnictva. (Věstník České Akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění, VII.)

Zvýšení daně z líhu na základě zákona ze dne 8. července 1901 ř. z. čís. 86.

Zákonem v nadpisu citovaným byla v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených zvýšena daň líhová o 20 h, tak že nyní bude platiti z Hl⁰ alkoholu — pokud státní dani vůbec podléhá — při dani výrobní a dani z líhu kontingentovaného po 90 h, při dani pak z líhu nekongingentovaného po 1 K 10 h. Zároveň bylo zaplatiti za líc státní dani stížený, pokud dne 1. září 1901 byl na skladě a minimalní množství 10 resp. 5 Hl⁰ přesahoval, daň dodatečnou v obnosu 20 h za Hl⁰. Dani té podléhá ovšem též líc dovážený, a to i ze zemí koruny Uherské, z Bosny a Hercegoviny, čímž opět byl učiněn další krok ke zřízení čáry celní mezi těmito zeměmi a naší polovicí říše. Článkem III. cit. z. pak byla přikázána zemím z výnosu této nové daně summa, jež z hrubého výnosu daně líhové po odečtení daně navracené připadá na toto zvýšení, a to pro dobu od 1. září 1901 do 31. prosince 1909. Rovněž veškeren výtežek čistý daně dodatečné má býti přenechán zemím. Účastenství zemí na tomto příspěvku státním učiněno však závislým (čl. III. B a čl. IV. cit. z.) na tom, že země posud samostatnou daň z pálených tekutin líhových vybírající¹⁾, této daně se vzdají a že vůbec žádná země podobné daně po dobu trvání příspěvku nezavede, dále pak na tom, že zemím nedostane se příspěvku aspoň stejně velikého se strany státní z pramenů jiných. Jednáním proti prvé podmínce, jakož i ve případě druhém ztrácí země svůj podíl na výtěžku, který pak připadá státu. Podíl pak zemí na tomto výtěžku byl stanoven až do roku 1909, kdy nastati má nová úprava, tím způsobem²⁾, že za měřítko podělovací byl vzat nejvyšší konsum roční té které země z let 1896 do 1899, a to zvýšený o 5⁰/₀ při zemích, v nichž výroby líhu vůbec není nebo jest jen nepatrná, dle toho pak rozdělen praeliminovaný zisk tohoto zvýšení daně per 19,200.000 K; zemím pak, jež by přikázáním tohoto příspěvku po odhadnutí dosavadního čistého výnosu daně zemské ztrátu utrpěly³⁾, garantován byl maximalní čistý výnos této daně. Tím ovšem zmenšily se podíly zemí ostatních, tak že jest percentuální poměr na výtěžku zvýšení daně i daně dodatečné nyní následující (čl. III. A. c. z.):

¹⁾ Byly to: Dalmacie, Halič, Solnohrady, Štýrsko, Korutany, Krajina, Bukovina, Tyroly, Istrie a Gorice s Gradiskou.

²⁾ Tabulka I. k příloze 64. sten. prot. post. sněmovny zas. XVII.

³⁾ Dle výše citované tabulky utrpělo by ztrátu Štýrsko (240903 K), Korutany (66128 K) a Krajina (545318 K).

Čechy	18·8078‰	Bukovina	3·1488‰
Dalmacie	0·5259 »	Morava	15·7818 »
Halič	28·3423 »	Slezsko	5·3087 »
D. Rakousy	10 7662 »	Tyrolly	2·2796 »
H. Rakousy	0·9152 »	Vorarlberg	0·2065 »
Solnohrady	0·5682 »	Istrie	0·3217 »
Štýrsko	4·6875 »	Gorice s Gradiskou	0·3238 »
Korutany	3 0208 »	Terst s okolím	0·4699 »
Krajina	4·5253 »		

Tohoto praecipua ovšem nebylo při prvním pokusu, kdy toto zvýšení daně z lihu mělo se státi zákony zemskými, rovněž pak nebral se za základ vyměření podílu původně konsum nejvyšší, nýbrž průměrný, z čehož pak ovšem rezultoval na př. pro království České podíl per 19·7557‰ (§ 9 vl. předl. čes.). Toto udílení jakéhosi praecipua zemím, jež dříve měly z daně zemské vyšší výnos, není naprosto odůvodněno v tom způsobu, jak se stalo: přijal-li se již jednou za měřítko rozdělovací konsum té které země, bylo při něm zůstatí, a pokud stát shledával nutným, aby za příčinou některé daně zemské volný obchod mezi zeměmi stěžován nebyl, měl na základě speciální úmluvy s tou kterou zemí jí po případě z prostředků všeobecných náhrady poskytnouti. Takto jest zde zavedena na řadu let nahodilá přednost několika zemí. Vládní předloha mírnila ovšem ostří tohoto ustanovení limitujíc (čl. III. A odst. 5. předl. na ř. r.) toto praecipuum na dobu tu, pokud země z nového pramene stejných prostředků nenabudou, leč ustanovení toto nestalo se zákonem.

Vůbec pak rozdělování této nové daně dotační (dle terminologie Bilinskim zavedené) podle konsumu jednotlivých zemí dá se ztěžka jinak odůvodniti, než původním tvarem jejím jakožto daně zemské; v tom případě jest arci jasno, že zemská daň může stihnouti pouze konsum v zemi vlastní a výtěžek z tohoto stížení pak zemi připadá: při dani však státní, z jejíhož výnosu mají zeměmi býti dány příspěvky, má se věc jinak. Zde stát principiálně uznává (jak již čl. VII. nn. uv. z. k nov. d. os. ex 1896 učinil), že prameny ku krytí nákladů hospodářství zemského jsou nedostatečné, jelikož sám všechny vydatnější daně ve svůj prospěch zabral, i bere na se vzhledem ke spojitosti své se zeměmi i k neurčitosti hranic mezi úkoly speciálně státními a zemskými (což v Rakousku tím více vyniká, že historicky jednotlivé země vlastně byly samostatné státní individuality — cf. i Wagner: Finanzwissenschaft, 3. Aufl., I. str. 102. nn., 126.) povinnost těmto financím vypomoci. Výpomoc má se řídit dle potřeby, a nelze nijak říci, že měřítkem potřeby mohl by býti konsum lihovin; leč ani dle nynějších výdajů a dluhů zemských nelze bez dalšího trvale příspěvek rozdíleti, ježto by jinak poměrná výše státního příspěvku byla založena na momentu od jeho vůle zcela nezávislém a nijak zásadně spravedlivém, totiž na hospodárném spravování financí zemských a na velikosti úkolů zemí na se

vzatých. Při takovémto rozdělení fixované summy mezi jednotlivé země jest podobná potíž, jako při určování quoty příspěvku mezi oběma polovicemi našeho mocnářství, a nelze ji rozřešiti jinak, než pečlivým výběrem a srovnáním čísel indexových⁴⁾). Jakýsi surrogat pro čísla poměrová mohly by podati výsledky daně důchodové⁵⁾), bylo by však nutno korigovati cifru jejich se zřetelem k tomu, že služební platy při úřadech centrálních jsou zdaněny v hlavním městě říšském, a že se i tam platí také mnoho této daně z důchodu odjinud plynoucího. Tyto obtíže správně poukazují k tomu, že daň dotační jest formou příspěvku nanejvýš nepraktickou, nynější pak rozdělení její vysvětluje se dějinami vzniku. Zavedení daně dotační vůbec má svůj důvod ve snaze, aby podkladně státní nevzrostly podporou zemí nižádné nové výdaje. Ovšem jest neméně jisto, že touto, původně nesprávně⁶⁾ zvanou »přirážkou« nastoupen byl v hospodářství státním opětně opuštěný system daní účelových, které sice ve financích samosprávných⁷⁾ mohou najíti svého odůvodnění, pro hospodářství státní však jsou obtížny.

Tento důvod rovněž mluví proti zavedení daně dotační vedle ostatních (na uv. m. Schönbergovy příruční knihy sestavených) důvodů, leč třeba také míti na mysli, že rovněž by mělo u nás své obtíže rozšíření tak zv. podílnictví státu na zemských výdajích na jednotlivé účely, což jest druhá forma přímého příspěvku státního zemským financím. Není ovšem toto podílnictví nikterak forma neobvyklá; při stavbě dráh bývá i nyní dosti časté, leč posud ve směrech jiných se nevyvinulo. Bylo by tudíž zásadně rozhodnouti, ve kterých částech rozpočtu zemského podílnictví státu místa míti má. Výdaj na školství obecné by sem zajisté mohl dobře spadnouti, vždyť povinná všeobecná návštěva školní byla zavedena zákonem říšským a vrchní dozor nad školami přísluší orgánům státním, čímž zájem státu na školství dostatečně jest dokumentován. Toto podílnictví dalo by se tím spíše odůvodniti, když celkem všechny země věnují na školství obecné náklad dosti značný, ale přes to nikterak meze potřeby nepřekračující. S jinými obory bylo by už více obtíží, neboť intensita jejich pěstění jest v různých zemích různá, a mnohé z nich mají charakter příliš speciálně zemský. Rozšíření podílnictví na dluhy zemské anebo na veškerý výdaje vedlo by k nerosrovnalostem výše zmíněným. Ovšem s druhé strany také odůvodnění daně dotační jako příspěvku přechodního za příčinou sanování zemských financí jest zde nepřipadné, jelikož zákon rostoucích nákladů veřejných také v hospodářství zemském značnou měrou k platnosti přichází a vzhledem ke kompetenci zemských sněmů (§§ 11 a 12 z. z. st. o zast. ř.)

⁴⁾ Béla Földes: Ueber Matrikular- u. Quotenbeiträge, F. A. 1900 I. 77. nn.

⁵⁾ Poslední výsledky v Mittheilungen des k. k. Finanzministeriums, 1901 str. 1173 nn. Na Dol. Rakousy připadá tu z celkového výtěžku daně 45·69%; z důchodu daní podrobeného plyne pak tam 37·18% z platů služebních.

⁶⁾ K čemuž Menger v debattě poukázal — St. prot. XIII. zas. sn. posl. str. 1315.

⁷⁾ Srv. Schönberg, Handb. sv. III. 2. str. 100, 101 nn. (IV. vyd.) a tam uvedenou literaturu.

také přijíti musí, důchody pak zemské nikterak ve stejném poměru nestoupají; nastal by tudíž po odpadnutí státního příspěvku tentýž nedostatek prostředků, jaký byl dříve.

Tomu všemu bylo by lze se vyhnouti, kdyby úhrada potřeb zemských byla se stala zákonem zemským pomocí daní zemských, ve kterémžto případě ovšem bylo by záhodno, aby některé daně státní byly zemím přenechány. Příklad Anglie učí, že by se k tomu hodily nejlépe daně t. zv. přímé, a to zvláště daň pozemková a domovní. Tu nejspíše měla by platnost zásada při finančním hospodářství zemském vůbec připouštěná (ne ovšem tak při zdanění státním), totiž zdanění podle interestu (aspoň částečně), a také nejsou daně tyto takové, aby případným různým upravením jejich v různých zemích byl volný obchod předměty jakýmkoliv nebo snad zásada spravedlnosti porušena. Nepřesunují se daně tyto — aspoň ne tou měrou, jako daně konsumní nebo t. zv. živnostenské nebo výdělkové — na cenu výrobků, nýbrž spíše kapitalisují se a přesunují na cenu objektu, z něhož se platí⁸⁾; vedle toho pak různost hospodářských poměrů různých zemí i případnou nestejnou úpravu daní realních ospravedlniti by mohla.

Nynější pokus o sanování zemských financí pomocí daně konsumní možno nazvati naprosto nezdařeným. Tato daň, pokud o daň zemskou se jednalo, měla se zde přimknouti těsně k dani státní a to stejným způsobem ve všech zemích, což byl požadavek právně nezaložený, kompetenci sněmů obmezující. Mělo se tím způsobem docílití stejnoměrného zdanění, jehož výsledek pak na základě účetních manipulací obchod mezi zeměmi značně obtěžujících (srv. příslušná ustanovení čes. osnovy — §§ 9. nn.; pak prov. nař.) měl mezi země dle tříletého průměru býti rozdělen. Již tato opatření kontrolní, tvořící surrogat celních šraňků v obchodě líhem mezi jednotlivými zeměmi, byla dostatečnou závadou proti zavedení této daně. Ale jest zde ještě otázka kompetence, a to nikoliv sněmů zemských, nýbrž říšské rady.

Jest zajímavé, že právě při sněmích byla tato kompetence v odpor brána⁹⁾, avšak v radě říšské ani nyní, ani při zavedení příspěvku zemím na základě zákonů z r. 1896 nějaká pochybnost ve příčině kompetence říšské rady se neozvala. Jest však otázka, zdali k podobnému zavedení daně ve prospěch zemí jest říšská rada kompetentní vůbec, a jak dalece po případě při daních se zemědělskou výrobou úzce spojených jest nutno srozumění s druhou polovicí říše.

Základní zákon státní o zastupitel. říše 1867 v § 11 lit. c) má již i vzhledem k úvodu tohoto § na myslí patrně jen opatřování prostředků pro celou říši, ne pak pro země jednotlivé, témuž pak svědčí i čl. II. dipl. říjnového a § 10 ústavy únorové. Ve smyslu pak § 12 z. z. o zast. ř. a čl. III. dipl. říj. spadají záležitosti říšské radě nevy-

⁸⁾ Srv. zvl. Kaizl, *Überwälzung der Steuern*, ajv.

⁹⁾ Srv. n. př. zprávu čes. rozpočt. kommisce o návrhu na zavedení zvýšené daně z líhu.

hražené¹⁰⁾ v obor kompetence sněmů zemských, a tu stanoví výslovně § 22 čes. zřiz. zems. (§ 22 mor.), že sněmu zemskému přísluší raditi se a usnešení činiti o to, jak by se opatřily prostředky k vyplnění povinností jeho v příčině potřeb zemských, zachování majetností, fondů a ústavů zemských, pokud příjmy z jmění základního k tomu nestačí; odstavec pak druhý téhož paragrafu připouští i jiné daně a dávky, než přírážky k přímým daním zeměpanským, ovšem se schválením císařským. Jak tedy ze zákona odůvodniti kompetenci říšské rady? Se stanoviska vědy finanční není ovšem závady: celkem vsichni autoři připouštějí s tohoto stanoviska aspoň podmíněnou nutnost příspěvků státních; leč ze zákona dá se kompetence ona odůvodniti pouze rozšířením pojmu »státního hospodářství« v lit. c) § 11 st. z. z. o zast. ř. také na příspěvky nutné k vedení spořádaného hospodářství zemského a to vzhledem k svazku jejich se státem v odst. 4. a 5. řij. dipl. zřejmě dokumentovanému. Připomenouti dlužno, že lit. o) cit. § 11 projednávání daně z líhu na sněmech zemských nikterak by v cestě nestála, jelikož nejedná se zde o věc oběma polovicím říše společnou (gemeinsam), nýbrž pouze o daň, jež ve smyslu § 2. čís. 2 rak. zák. o spol. zál. (§ 63 uh.) podle stejných, čas od času umlouvaných zásad spravovati se má.

Zde pak docházíme k další otázce, jak by sobě vzhledem k citovaným místům zákonů resp. čl. I. posled. vyrovnacího zákona a čl. XI. zák. ze dne 27. června 1878 ř. z. čís. 62 bylo počínati co do zvýšení daně líhové. Při zavádění daní zemských na konsum pálených tekutin líhových v našem soustátí i v polovici uherské nebylo se na tuto výhradu »úpravy dle stejných zásad« ohlíženo, bezpochyby vzhledem k tomu, že zaváděné daně měly v poslední řadě stihnouti přec jenom výčepníka, a byly konečně jistého druhu daněmi živnostenskými¹¹⁾, mají pak daně tyto analogii v podobných dávkách obecních. Zdá se pak v skutku, že zákon o záležitostech společných měl na mysli pouze tehdejší daně státní a to zásadně konsumní při výrobě ukládané. Bude však nutno uvážití dále dosah oněch zmíněných »stejných zásad«. Jedná-li se zde pouze o formu daně (materialová, polofabrikátová, fabrikátová), či též a to zároveň o výši daně? Jelikož toto zařízení bylo zavedeno, »by předpisy, které mají vliv na výrobní náklady jednotlivých producentů, v celém obvodě celním pokud možná se srovnávaly, poněvač není žádnému účastníku svazku celního možno vyrovnati neshody z různosti těchto předpisů pocházející zavedením pohraničního cla ochranného na tak dlouho, dokud trvá jednotný obvod celní« (Pražák, l. c. IV. str. 132), bude tedy pod onu úpravu dle stejných zásad zařaditi každý předpis daně konsumní při výrobě ukládané, který má tento vliv na výrobní náklady, tudíž zajisté také výšku daně. Leč toho při zavedení této přírážky nebylo dbáno, ač vládní osnova vyrovnací z r. 1898 (příl. 10.

¹⁰⁾ Blíže zvl. Pražák, Rak. pr. ústavní, II. str. 164 nn., III. str. 203 nn.

¹¹⁾ Srv. však n. př. Caspaar v. Z. f. V. 1885 str. 45 nn., 221 nn., pak 1886 str. 153/4; kterýž dle praxe Štýrské dovozuje, že daň tato se prováděla v některých případech jako direktní konsumní daň.

sten. prot. XV. zas. sn. posl.), dle níž by to spíše bylo možno, posud zákonem se nestala (srv. Pražák l. c. IV. str. 134 nn.). Leč současná existence zvláštních daní podobných v uherské polovici říše jest podkladem i pro další trvání tohoto zvýšení v polovici naší.

Dr. Drachovský.

Hospodářství národní a světové.

Podává prof. *Albin Bráf.*

K. Oldenberg. Deutschland als Industriestaat. Vortrag auf dem evang.-socialen Kongress in Leipzig (Gotinky 1897).

H. Dietzel. Weltwirtschaft und Volkswirtschaft (Drážďany 1900).

Týž. Kornzoll und Socialreform (Volksw. Zeitfragen 177/178. Berlin 1901).

L. Brentano. Das Freihandelsargument. Erweiterter Vortrag (Berlin-Schoeneberg 1901)

Týž. Die Schrecken des überwiegenden Industriestaats (Volksw. Zeitfragen 183/184, Berlin 1901).

A. Wagner. Agrar- und Industriestaat. Eine Auseinandersetzung mit den National-socialen und mit Professor L. Brentano (Jena 1901).

K. Diehl. Kornzoll u. Socialreform. (Jena 1901).

W. Lotz. Der Schutz der deutschen Landwirtschaft und die Aufgaben der künftigen deutschen Handelspolitik (Volksw. Zeitfragen 170/171, Berlin 1900).

G. v. Mayr. Zolltarif-Entwurf und Wissenschaft (Mnichov a Berlín 1901).

J. Conrad. Die Stellung der landw. Zölle in den 1903 zu schliessenden Handelsverträgen (V díle: Beiträge zur neuesten Handelspolitik Deutschlands. Schriften des Ver. für Socialpol. LXXXX. 1. Bd.).

H. Dade. Die Agrarzölle (Tamže. 2. Bd.).

G. Ruhland. Gegengutachten zu Prof. Dr. Conrads Stellung der landw. Zölle etc. (Neuwied. 1901).

Koncem roku 1903 uběhne dvanáctiletá lhůta celních a obchodních smluv, které Rakousko-Uhersko a říše Německá mezi sebou a zároveň s Itálií, Belgií a Švýcarskem roku 1891 byly uzavřely, ku kterýmž smluvám pak ještě některé jiné s touž konečnou lhůtou přistoupily. Ač pro případ, že by do roka před vypršením lhůty řečené vypovězena nebyla, ujednáno jest další trvání každé smlouvy na rok a pakli ještě nebude práva výpovědního použito, vždy zase na další rok, přece již dávno i v Rakousku a Uhersku i v Německu panuje čilý ruch nových příprav celnopolitických jak v kruzích interesentů tak u vlád. Sama o sobě již nejistota, která by vyplývala ze závislosti na eventualitách jednoročního prodlužování, nemohla by hověti ani potřebám těch kruhů, jež sobě přejí pokračování v témže duchu obchodní politiky. Neposkytovalať by žádoucí stálosti podnikatelským záměrům dále sahajícím. Nad to však jsou tu veliké skupiny výrobnické, především zemědělské, ba i některé průmyslové, které si pokračování toho nepřejí, nýbrž naléhají na změnu ve směru přituzené ochrany. A mocné usilování všech těchto posléz řečených skupin, i když ony, účtující s nutnostmi světohospodářskými, politice smluvní naprosto se nevzpírají, tíhne především k tomu, aby se dříve novým upravením všeobecných celních tarifů, požadavku účinné